

تحلیل استنادی و محتوایی مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی (شماره‌های ۴۶-۶۲)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۳/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۴/۲

عیسی زارعی*

نیره خداداد شهری**

چکیده

هدف این تحقیق، بررسی وضعیت مقالات فصلنامه «مطالعات راهبردی» است. روش پژوهش تحلیل استنادی و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد و میانگین) و نرم‌افزار اکسل ۲۰۱۰ استفاده شد. بررسی‌ها نشان داد در سال‌های مورد بررسی (۱۷ شماره)، در مجموع ۱۲۳ مقاله منتشر شده که کل مقاله‌ها تألیفی و به زبان فارسی بوده است. ۳۳ عنوان مقاله به صورت گروهی و مابقی به شکل فردی ارائه شده است. مجموع کل استنادات ۴۰۲۳ و میانگین استناد برای هر مقاله و هر شماره، به ترتیب ۳۲/۷۰ و ۲۳۶/۶۴ استناد است. کتاب‌ها با ۲۱۰۰ استناد و مقالات نشریات با ۱۲۲۴ استناد بالاتر از سایر منابع قرار گرفتند.

کلیدواژه‌ها: تحلیل استنادی و محتوایی، فصلنامه مطالعات راهبردی

* دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان، eazarei@gmail.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی، دانشگاه الزهراء.

فصلنامه مطالعات راهبردی • سال هفدهم • شماره اول • بهار ۱۳۹۳ • شماره مسلسل ۶۳

مقدمه

مطالعه استنادی یا تحلیل استنادی یکی از متداول‌ترین فنون کتاب‌سنجی است که در آن قواعد حاکم بر رابطه میان مدرک استناددهنده (متن) و مدرک مورد استناد (سند)، جست‌وجو و مطالعه می‌شود (حری، ۱۳۸۱). بدین لحاظ، تحلیل استنادی یکی از روش‌های علم‌سنجی است که به ارزیابی متون علمی بر اساس شمارش استنادهای تعلق‌گرفته به آن متون می‌پردازد (عصاره، ۱۳۷۷)، چراکه نمودارشدن هر مقاله در سیاهه مراجع یک سند، بازگوکننده این مطلب است که در ذهن نویسنده بین اثر وی و مقاله‌ای که به آن در فهرست مأخذ استناد کرده است، ارتباطی وجود دارد و تجزیه و تحلیلی که درباره این ارتباط صورت می‌گیرد، مقوله‌ای به نام تحلیل استنادی را پدید می‌آورد (فروزانی، ۱۳۸۲). تحلیل استنادی کاربردهای فراوانی دارد. به باور گارفیلد (1972)، تسهیل مراحل تحقیق و افزایش نتایج تحقیق با استفاده از تحلیل استنادی میسر است. به بیان وی، با استفاده از روش تحلیل استنادی می‌توان تاریخ علم را مطالعه کرد؛ چنانکه رابطه فکری و علمی در میان تحقیقات قبلی را می‌توان از طریق تحلیل استنادی توصیف کرد (عصاره، ۱۳۷۷). همچنین، تحلیل استنادی برای ارزیابی عملکرد و موفقیت پژوهش نیز مورد استفاده قرار گرفته است. این امر زمینه‌ساز بررسی رتبه‌بندی مجلات، گروه‌های آموزشی، دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی و دانشمندان و محققان شده است. در این رویکرد، اصل بر این است که استنادها، حتی استنادهای منفی که اثر استنادشونده را رد یا تصحیح می‌کنند، مقیاسی از تأثیر و نفوذ در علم‌اند. بنابراین، هرچه یک مقاله بیشتر مورد استناد قرار گیرد، به همان نسبت بیشتر در جامعه علمی شناخته می‌شود. در حقیقت، جامعه علمی مجموعه بزرگی از همکاران است که ارزش مقاله را به مدد استنادها تشخیص می‌دهند و تصمیمات این مجموعه داوران در مورد درست یا نادرست بودن تصمیماتشان را می‌توان با استفاده از نمایه‌های استنادی بررسی کرد (کریمی و سلیمانی، ۱۳۸۷).

به عقیده سانديسون^۱، استنادها تنها مجموعه‌ای از اطلاعات کتاب‌شناختی موجود در پایان مقاله یا به صورت پانوش یا داده‌های به‌دست‌آمده از نمایه‌های استنادی نیستند، بلکه استناد بیانگر تصمیم نویسنده است که قصد دارد رابطه بین مدرکی را که در دست تهیه دارد با متون دیگر، نشان

دهد (چاوشی و شعبانی، ۱۳۸۸). بنابراین، استناد، یکی از عناصر شاخص در نگارش علمی است و نقش بارزی در تولید و نشر اطلاعات دارد. استناد از اصول اساسی تألیف علمی است و اثری در جامعه علمی با اقبال روبه‌رو می‌شود که در رعایت این اصل، دقت و تلاش لازم در آن اثر شده باشد و مطالب استنادشده استوار، گویا و صریح باشند (حقیقی، ۱۳۸۱). لنکستر (۱۹۹۱) اظهار می‌دارد که توجه تحلیل استنادی به این جنبه‌هاست که چه تعداد از نویسندگان بیشترین استنادها را به خود اختصاص داده‌اند، بیشترین استنادها به چه مجلاتی تعلق گرفته است، ارتباط بین استنادها چگونه است (یعنی چه کسی به چه کسی استناد کرده و چه مجله‌ای به چه مجله‌ای) و در متون آن رشته علمی چه موضوعی بیشتر مورد استفاده واقع شده است (نقل شده در تیمورخانی، ۱۳۸۱). از سوی دیگر، مقاله‌های منتشرشده در مجلات علمی به دلیل ویژگی‌های خاص خود، بیشتر از سایر منابع اطلاعاتی مورد توجه محققان و پژوهش‌گران واقع می‌شوند. این مقالات به دلیل تازگی، کوتاه‌بودن مطالب، سرعت انتقال، ارزان‌تر بودن، دسترسی آسان‌تر، معرفی آخرین پژوهش‌ها، انتقادات و بررسی اهل فن و تنوع مطالب و شکل ارائه و گاه زبان و بیان سهل‌تر، به طور معمول برای پژوهش‌گران جذابیت بیشتری داشته و از نظر پژوهش نیز نسبت به کتاب‌های علمی کاربرد بیشتری دارند (سلطانی، ۱۳۷۷). بنابراین، با توجه به کاربردهای مهم مجلات تخصصی در پژوهش‌ها این مطالعه با تجزیه و تحلیل استنادی مآخذ مقالات، میزان چگونگی استفاده از منابع و به عبارتی، درجه اهمیت آنها را مشخص می‌نماید.

الف. طرح پژوهش

پژوهشکده مطالعات راهبردی به منظور توسعه و انباشت سرمایه پژوهشی در خصوص مسائل بنیادین ایران اسلامی و با هدف ارتقاء جایگاه و تعمیق مطالعات بومی در حوزه بررسی‌های راهبردی و امنیت ملی، از بهار ۱۳۷۷ اقدام به انتشار فصلنامه مطالعات راهبردی نمود تا محملی برای پیوند میان حوزه علمی و نظام تصمیم‌گیری و اجرایی کشور باشد و به ارتقاء سطح دانش مدیران نظام جمهوری اسلامی و پژوهش‌گران کشور کمک نماید. این فصلنامه از آغاز تا کنون، به طور منظم انتشار یافته و از شماره ۴۶ (زمستان ۱۳۸۸)، موفق به اخذ درجه علمی - پژوهشی شده است. از این تعداد، ۲۳ شماره به صورت ویژه‌نامه به چاپ

رسیده که از مهمترین آنها می‌توان به ویژه‌نامه‌های «جهانی‌شدن»، «ایمان و ایمنی»، «۱۱ سپتامبر»، «روش و نظریه در مطالعات استراتژیک»، «امنیت نرم»، «امنیت انسانی در غرب آسیا» و «پلیس، امنیت و چشم‌انداز ۱۴۰۴» اشاره نمود. از طرفی، چنانکه اشاره شد، تحلیل استنادی مقالات از روش‌های علمی و معتبر برای ارزشیابی مقالات هر نشریه می‌باشد و نتایج و یافته‌های آن می‌تواند دست‌اندرکاران نشریات را برای ارتقای محتوای نشریه و تدوین شیوه‌نامه‌های استاندارد جهت تدوین مقالات یاری کند. از این رو، پژوهش حاضر، تحلیل استنادی مقالات منتشرشده از شماره ۴۶ (شماره‌ای که امتیاز علمی - پژوهشی بدان تعلق گرفته است) تا شماره ۶۲ فصلنامه مطالعات راهبردی را مورد تحلیل قرار داده تا بدین وسیله الگوی رفتار علمی نویسندگان مقالات، روابط موجود میان متن مقالات و مآخذ، و گرایش نویسندگان در استفاده از منابع اطلاعاتی را مورد بررسی قرار دهد.

۱. اهمیت پژوهش

اینکه تعداد مقالات منتشرشده در حوزه کتاب‌سنجی در بیست سال گذشته، ۱۰ برابر شده است (نوردن، ۱۳۹۲)، نشان از اهمیت رو به رشد این حوزه مطالعاتی در میان صاحب‌نظران و پژوهش‌گران دارد. چنانچه ارجاع و استناد به آثار دیگران را احترامی بدانیم که یک مدرک به مدرکی دیگر قائل می‌شود و به عبارت دیگر، استنادها را نوعی پیوند میان آرا و مفاهیم پراکنده پژوهشی محسوب نماییم، آنگاه تحلیل استنادی یکی از روش‌های تحقیق خواهد بود که سعی در آشکارکردن این پیوندها دارد (Baker, 1990).

از سوی دیگر، تحلیل استنادی و محتوایی، یکی از پژوهش‌هایی است که در مجلات به خصوص مجلات دارای درجه علمی پژوهشی معمولاً انجام می‌گیرد. اخیراً مواردی از این گونه تحقیقات، در بسیاری از مجلات علمی - پژوهشی داخل کشور انجام گرفته است. تعیین پرکارترین افراد و پراستنادترین نشریات، محاسبه میزان استناد به انواع محمل‌های اطلاعاتی، تعیین وضعیت زبانی استنادها، وضعیت مقالات پژوهشی و نظری و تعیین میزان مشارکت و همکاری محققان در انجام تحقیقات گروهی، از جمله فواید این پژوهش می‌باشد.

۲. اهداف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، تعیین وضعیت استفاده از منابع در مقالات منتشرشده در نشریه مطالعات راهبردی و تعیین الگوی رفتاری نویسندگان مقاله‌های آن است. در کنار آن، اهدافی زیر را می‌تواند دنبال نماید:

۱. معرفی پرکارترین نویسندگان و پر استنادترین نشریات برای تعیین نشریات اصلی این حوزه.

۲. تعیین میزان مشارکت و همکاری محققان در انجام تحقیقات گروهی

۳. تعیین تعداد مقاله‌های تألیفی و ترجمه‌ای

۴. تعیین میزان استناد به انواع محمل‌های اطلاعاتی

۵. تعیین وضعیت زبانی استنادها

۶. تعیین نیمه عمر منابع مورد استناد.

۳. پرسش‌های اساسی پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف کلی خود دارای پرسش‌های ذیل می‌باشد:

۱. توزیع انواع منابع اطلاعاتی منتشره و پرکارترین نویسنده چگونه است؟

۲. تعداد کل استنادات مقالات و میانگین استنادات به ازای هر مقاله و شماره چگونه است؟

۳. میزان استفاده از منابع اطلاعاتی و توزیع زبانی آنها چگونه است؟

۴. میزان مقالات استنادشده به کتب و مجلات بر اساس فردی/ گروهی و ترجمه/ تألیفی چگونه است؟

۵. میزان خوداستنادی نویسندگان چگونه است؟

۶. پر استنادترین نویسندگان و مترجمان کدام‌اند؟

۷. پر استنادترین کتاب‌ها کدام‌اند؟

۸. پر استنادترین مجلات کدام‌اند؟

۹. نیمه عمر منابع مورد استناد چقدر است؟

۴. روش و جامعه پژوهش

چنانکه اشاره شد، الگوی استنادی به کار رفته در متون می‌تواند به مثابه منبعی برای تشخیص الگوی رفتار علمی پژوهشگران و محققان به کار رود. در این پژوهش از روش کتاب‌سنجی و فن تحلیل استنادی استفاده شده است. جامعه پژوهش، کل مقالات منتشرشده در ۱۷ شماره اخیر فصلنامه مطالعات راهبردی می‌باشد که با توجه به اهداف و سؤالات مطرح‌شده، استنادات موجود با استفاده از نرم‌افزار اکسل^۱ ۲۰۱۰ تجزیه و تحلیل گردید.

۵. تعاریف مفهومی و عملیاتی

استناد (تعریف مفهومی): ارجاع به اثری که از آن عبارتی نقل شده است یا ارجاع به اثری در یک منبع موثق به منظور اثبات صحت یک مطلب و نظر (سلطانی و راستین، ۱۳۸۱: ۱۴). تعریف عملیاتی: منظور مدخل‌هایی است که در انتهای مقاله تحت عنوان منابع و مأخذ آورده شده است.

تحلیل استنادی (تعریف مفهومی): یکی از روش‌های کتاب‌سنجی است که در آن قواعد حاکم بر رابطه میان مدرک استناددهنده (متن) و مدرک مورد استناد (سند) جستجو و مطالعه می‌شود (حری، ۱۳۸۱: ۶۱۶). تعریف عملیاتی: منظور از تحلیل استنادی در پژوهش حاضر شمارش و تحلیل مأخذی است که نویسندگان در پایان هر مقاله تحت عنوان منابع و مأخذ به عنوان منبع تألیف اثر معرفی کرده‌اند.

۶. محدودیت‌های پژوهش

بسیاری از نشریات در خصوص نگارش مقالات، شیوه‌نامه‌های مختص خود را تنظیم نموده و در اختیار نویسندگان و ویراستاران قرار می‌دهند، با وجود این، یا این آیین‌نامه‌ها کامل نیستند و همه ابعاد استناددهی را پوشش نمی‌دهند و یا به طور کامل رعایت نمی‌شوند. بدین لحاظ، کامل نبودن اطلاعات کتاب‌شناختی در بسیاری از موارد (به ویژه در منابع اینترنتی)؛ واردشدن

اسامی مؤلفین به شکل‌های مختلف و عدم مستندسازی آنها با ابزارهای استاندارد (مثل مستند مشاهیر و)، از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر بوده است.

۷. پیشینه پژوهش

با توجه به درک اهمیت و جایگاه تحلیل استنادی در مجلات، مطالعات بسیاری در این خصوص در سال‌های اخیر چه در داخل و چه در خارج از ایران صورت پذیرفته است. متقی دادگر، کریمی و عباداله عموقین (۱۳۸۸)؛ پاکدامن و علوی (۱۳۸۹)؛ علی‌گل، امان‌اللهی و فرشاد (۱۳۹۰)؛ همایی، سلیمانی و افشار (۱۳۹۰) و ریاحی‌نیا و نوابی‌نژاد (۱۳۹۰)؛ ساموئل و اشتاین بارت^۱ (۲۰۰۲)؛ کاشکوفسکی، پارسونز و وایس^۲ (۲۰۰۳)؛ تونتا و اوموت^۳ (۲۰۰۴) نمونه‌ای از این پژوهش‌ها هستند. جهت آشنایی بیشتر، در ادامه به برخی از جدیدترین این پژوهش‌ها به اختصار اشاره می‌گردد:

زارعی و صدیقی (۱۳۹۲) با تحلیل استنادی مقالات فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی (شماره ۱۳-۳۴) دریافتند که در ۲۲ شماره این مجله، مجموع کل استنادات ۶۱۴۱ و میانگین استنادات برای هر مقاله و هر شماره به ترتیب ۳۰/۸۵ و ۲۷۹/۱۳ بوده است. کتاب‌ها با ۴۴۱۵ استناد، و منابع انگلیسی‌زبان با ۱۱۴۴ استناد بالاتر از سایر منابع قرار گرفتند. همچنین در بین مجلات استنادشده، ۸۲/۰۴ درصد به شکل فردی و ۱۷/۹۵ درصد گروهی بودند. در بین منابع استنادشده فارسی ۷۸/۳۳٪ از کتب، تألیفی و ۲۱/۶۶٪ ترجمه بود. همین‌طور در مورد مجلات نیز ۸۸/۷۲٪ (۷۷۱) مورد از مقالات مجلات فارسی، تألیفی و ۱۱/۲۷٪ ترجمه بوده است. پراستنادترین نویسنده و مترجم به ترتیب امام خمینی (ره) با ۲۸۳ و محسن ثلاثی با ۲۵ استناد است.

مقصودی و دوستدار (۱۳۹۲) با تحلیل توصیفی و استنادی مقالات پژوهشنامه علوم سیاسی دریافتند میان مشارکت مردان نسبت به زنان در این نشریه تفاوت معناداری وجود دارد. برای تعیین و پراکندگی موضوعی مقالات پس از بررسی، چند مقوله در نظر گرفته شده است.

1. Samuel and Steinbart
2. Kushkowsky, Parsons and Wiese
3. Tonta and Umut

بررسی مقوله‌ها نشان می‌دهد بیشترین فراوانی مربوط به حوزه موضوعی اندیشه سیاسی است. ضمن آنکه برخی حوزه‌های موضوعی فاقد مقاله در این نشریه بوده‌اند. همچنین، بررسی‌ها نشان داد که ۲۳/۵ درصد از مجموع مقالات توسط ۸ نویسنده به نگارش در آمده است. همچنین مشخص گردید که ۶۲ درصد از مقالات به صورت تک‌نفره و ۲۹ درصد به صورت دونفره و ۹ درصد با بیش از ۲ نفر نویسنده به نگارش در آمده است.

زراعت‌کار و عالیشان کرمی (۱۳۹۲)، تحلیل استنادی و محتوایی مجله پزشکی هرمزگان را از ۱۳۸۹-۱۳۸۵ انجام دادند. در این مطالعه توصیفی، استنادها و محتوای ۲۱۱ مقاله منتشره در مجله پزشکی هرمزگان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از ۴۱۶۸ استناد در ۲۱۱ مقاله منتشره در مجله پزشکی هرمزگان، بیشترین استنادات به مجلات (۷۸/۵۵٪)، از نظر شکل منبع به منابع چاپی (۹۸/۲۷٪) و از نظر زبان به منابع انگلیسی (۸۳/۵٪) بوده است. میانگین استناد برای هر مقاله ۹/۷ استناد و میزان خوداستنادی مؤلفان (۱/۶۳٪) بوده است.

اخوتی و دیگران (۱۳۹۳)، تحلیل استنادی ده سال تولیدات علمی دانشکده دندانپزشکی کرمان را انجام دادند. در این پژوهش، ۲۷۶ عنوان از تولیدات علمی اعضای هیئت علمی و دانشجویان دندانپزشکی شامل ۲۴۱ پایان‌نامه و ۳۵ عنوان مقاله که در دوره زمانی ۸۰-۸۹ و در پایگاه استنادی علوم منتشر شده بودند، با استفاده از تحلیل استنادی ارزیابی شدند. نتایج نشان داد میانگین استناد در هر پایان‌نامه ۳۹/۲۵ و در هر مقاله برابر با ۴۴/۷۴ بود. بیشترین استنادات مربوط به مجلات انگلیسی و کتاب‌ها بود، به طوری که قریب به ۹۵ درصد استنادات را به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین روزآمدی مربوط به منابع انگلیسی و متعلق به سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۰۵ و ۲۰۰۶-۲۰۱۰ بوده است.

آقامحمدی و بصیرنیا (۱۳۹۳)، وضعیت استنادی مقاله‌های نشریه مهندسی فرهنگی را بررسی نمودند. طبق یافته‌های پژوهش، در مجموع ۲۶۹ مقاله منتشر شده که میانگین تعداد مقالات برای هر شماره، ۶/۷۲، میزان کل استنادها ۶۰۱۵ و میانگین استناد برای هر شماره، ۱۵۰/۳۷ منبع است. در بین منابع اطلاعاتی، کتاب (اعم از فارسی، لاتین و عربی) با بیش از ۶۲/۶۶ درصد و از نظر وضعیت زبانی، منابع فارسی با ۵۶/۵۴ درصد بیشترین فراوانی را به

خود اختصاص داده‌اند. بیشترین تعداد مقالات مربوط به مردان با ۴۴۲ مقاله (۸۴/۶۸ درصد) و مابقی مربوط به زنان با ۸۰ مقاله (۱۵/۳۲ درصد) بوده است.

سینگ^۱، شارما^۲ و کاور^۳ (2011) مقالات مجله سندآرای^۴ از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۰ را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد در این بازه زمانی، تعداد ۴۸۷ مقاله انتشار یافته که بیشترین تعداد مقاله (۴۴ عنوان) در سال ۲۰۰۵ بوده است. مجموع کل استنادات، ۱۵۵۸۷ و بیشترین میزان استناد در شماره‌های مربوط به سال ۲۰۰۹ رخ داده است. همچنین، مشخص گردید همین مجله (سندآرای)، پراستنادترین مجله‌ای بوده که توسط نویسندگان مورد استفاده قرار گرفته است. علاوه بر آن، در این پژوهش ۱۰ مجله هسته که ۴۹٪ ارجاعات را به خود اختصاص داده بودند، شناسایی گردیدند.

کرافورد^۵ (2013) در پژوهشی با عنوان «تحلیل استنادی پژوهش‌های حوزه زبان‌شناسی کلاسیک» محتوای مجله انجمن زبان‌شناسان آمریکا^۶ را طی سال‌های ۱۹۸۶ تا ۲۰۰۶ مورد بررسی قرار داد. یافته‌ها نشان داد نوع منابع مورد استفاده محققان، با گرایش استنادها به کتاب‌ها و تکنگاشت‌ها (تا ۷۰٪ در سال ۲۰۰۶) مواجه بوده است. این در حالی است که استفاده از منابع زبان خارجی روند نزولی (از نصف به یک‌چهارم) در سال‌های مورد بررسی داشته است.

ازما^۷ و آسوگوا^۸ (2014)، تحلیل استنادی مقالات منتشره در دو مجله زبان‌شناسی^۹ و زبان‌شناسی کاربردی^{۱۰} بین سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۰ را انجام دادند. نتایج بررسی ۸۸۴ مقاله نشان داد، مجموع کل استنادات ۱۵۲۸۳ و میانگین استناد برای هر مقاله ۱۷/۲ بوده است. در بین منابع اطلاعاتی، ۵۳/۳ درصد استناد به کتاب‌ها و تکنگاشت‌ها و ۳۵/۹ درصد به مقالات

-
1. Singh
 2. Sharma
 3. Kaur
 4. Journal of Documentation
 5. Crawford
 6. Transactions of the American Philological Association (TAPA)
 7. Ezema
 8. Asogwa
 9. Journal of Linguistics
 10. Applied Linguistics

مجلات استناد شده بود. همچنین، ۶۳/۲ درصد از منابع مورد استناد، تک‌نویسنده و بقیه آثار، نویسندگان مختلف داشته است. یافته‌ها از پایین‌بودن میزان همکاری در تحقیقات زبان‌شناسی حکایت دارد، چراکه پروژه‌های تحقیقاتی مشترک در مقالات مورد بررسی، تنها ۰/۳۷ درصد از مقالات را شامل گردید. علاوه بر آن، مجله «زبان‌شناسی کاربردی» به عنوان پراستنادترین مجله و «نوآم چامسکی»، پراستنادترین نویسنده مشخص گردید.

ب. یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل آنها

در این بخش به ترتیب به تجزیه و تحلیل سئوالات پژوهش و پاسخ آنها مبادرت می‌شود.

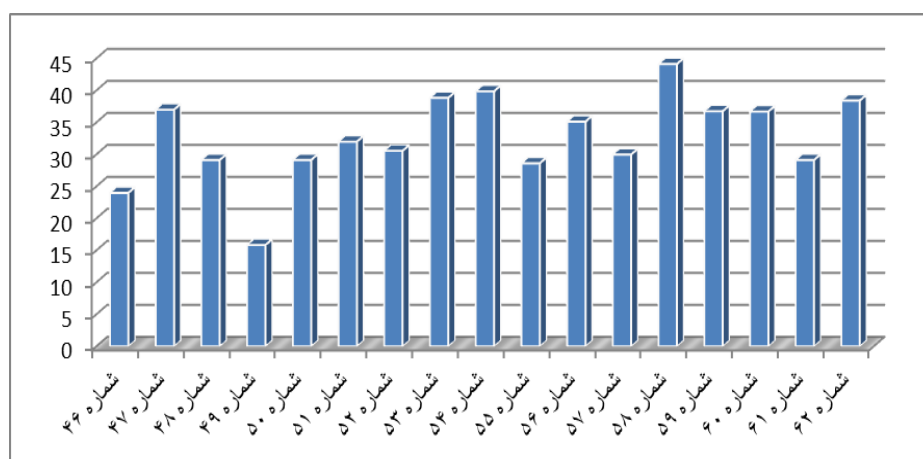
سؤال اول: توزیع مطالب منتشر شده و پرکارترین نویسنده چگونه است؟

با بررسی شماره‌های ۶۶-۶۲ نشریه مطالعات راهبردی مشخص شد تعداد ۱۲۳ مقاله در ۱۷ شماره اخیر مجله انتشار یافته است. کل مقاله‌ها تألیفی و به زبان فارسی بوده است. ۲۷٪ (۳۳) مقاله‌ها گروهی و ۷۳٪ (۹۰) فردی ارائه شده است. ۸۹/۵٪ (۱۰۳ نفر) از نویسندگان مرد و ۱۰/۵٪ (۱۲ نفر) از نویسندگان زن بودند. همچنین در ۱۲۳ مقاله ارائه‌شده، آقای عبدالله قنبرلو با ۷ مقاله پرکارترین نویسنده شناخته شد.

سؤال دوم: تعداد کل استنادهای مقالات و میانگین استنادها به ازای هر مقاله و شماره چگونه است؟

با بررسی ۱۷ شماره از نشریه «مطالعات راهبردی» مشخص شد تعداد کل استنادات ۴۰۲۳ مورد (اعم از فارسی، عربی و لاتین) است. همچنین، میانگین استناد برای هر مقاله ۳۲/۷۰ و هر شماره ۲۳۶/۶۴ استناد است. نمودار ۱ میانگین تعداد استناد برای هر مقاله به تفکیک شماره‌های مجلات را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است، به دلیل فراوانی شمارگان مورد

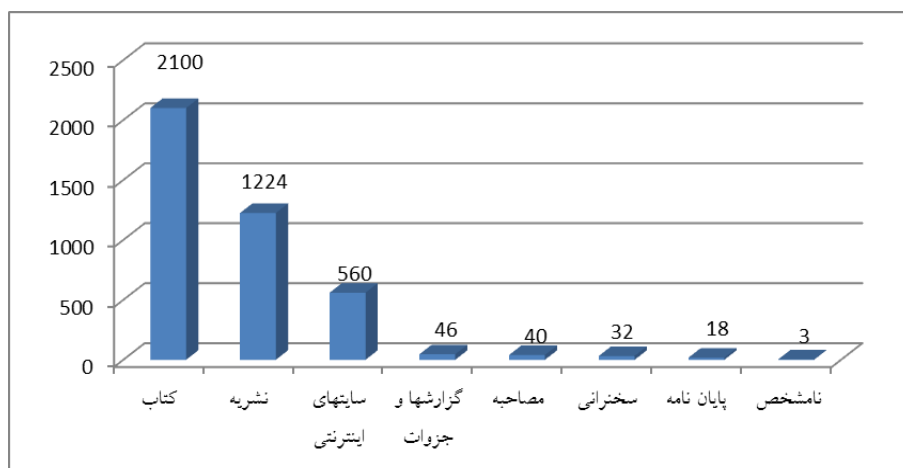
بررسی، برگزیده‌ای از شماره‌ها در این نمودار ذکر شده است. همان‌طور که نمودار ۱ نشان می‌دهد، شماره‌های ۵۸ و ۵۴، به ترتیب با میانگین ۴۴/۱۴ و ۳۹/۸۸ استناد دارای بیشترین و شماره‌های ۴۹ و ۴۶ به ترتیب با میانگین استناد ۱۵/۸۵ و ۲۴، دارای کمترین تعداد استناد برای هر مقاله شناخته شدند.

نمودار (۱): میانگین استنادها به ازای هر مقاله

سؤال سوم: میزان استفاده از منابع اطلاعاتی و توزیع زبانی آنها چگونه است؟

بر اساس یافته‌ها و نمودار ۲، در بین منابع اطلاعاتی، کتاب‌ها و مجموعه مقالات با ۵۲/۱۹٪ (۲۱۰۰) بالاترین میزان استناد را به خود اختصاص داده است. نشریات با ۳۰/۴۲٪ (۱۲۲۴) استناد، در رتبه دوم قرار گرفته است. همچنین، پایگاه‌های اطلاعاتی (سایت‌های اینترنتی)، گزارش‌ها و جزوات، مصاحبه‌ها، پیام‌ها و سخنرانی‌ها و پایان‌نامه‌ها به ترتیب با ۱۳/۹۱٪ (۵۶۰)، ۱/۱۴٪ (۴۶)، ۹۹٪ (۴۰)، ۷۹٪ (۳۲) و ۴۴٪ (۱۸) استناد در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند.

نمودار (۲): توزیع منابع اطلاعاتی

همچنین بررسی‌ها نشان داد، از مجموع ۴۰۲۳ استناد، ۵۳/۴۱٪ (۲۱۴۹) استناد به زبان انگلیسی، ۴۶/۵۸٪ (۱۸۷۴) استناد به زبان فارسی و عربی می‌باشد که نشان‌دهنده مراجعه بیشتر به منابع انگلیسی در مقالات این فصلنامه است.

سؤال چهارم: میزان مقالات استنادشده کتب و مجلات بر اساس فردی/گروهی و ترجمه/تألیفی چگونه است؟

با تجزیه و تحلیل مقالات استنادشده مشخص شد در بین کتب استنادشده، ۸۱/۹۴٪ (۱۶۰۷) فردی و ۱۸/۰۵٪ (۳۵۴) گروهی است. همچنین در بین مجلات استنادشده نیز ۷۷/۳۶٪ (۹۴۰) فردی و ۲۲/۶۳٪ (۲۷۵) گروهی است. لازم به یادآوری است تعدادی از این منابع (۱۴۸ مورد) به دلیل ناقص بودن اطلاعات کتاب‌شناختی، فردی یا گروهی آنها مشخص نگردید. علاوه بر آن، بررسی‌ها نشان داد در بین منابع استنادشده فارسی ۵۴/۷۳٪ (۵۷۸) از کتب، تألیفی و ۴۵/۲۶٪ (۴۷۸) ترجمه بود. در مورد مجلات نیز ۸۷/۳۵٪ (۳۸۷) مورد از مقالات مربوط به منابع فارسی، تألیفی و ۱۲/۶۴٪ (۵۶) ترجمه بوده است.

سؤال پنجم: میزان خوداستنادی نویسندگان چگونه است؟

در بین ۱۷ شماره این مجله در مجموع تعداد ۷۳ مورد خوداستنادی مشاهده شد. شماره ۵۱ با ۹ مورد بیشترین میزان خوداستنادی و شماره‌های ۵۴ (۸ مورد)، ۵۶ (۷ مورد)، ۵۷ (۶ مورد) و ۴۷ (۶ مورد) در رده‌های بعدی قرار گرفتند. شماره ۴۶ فاقد خوداستنادی بود. همچنین، میزان خوداستنادی به ازای هر مقاله ۰/۵۹ بوده است.

سؤال ششم: پراستنادترین نویسندگان و مترجمان کدام‌اند؟

در پاسخ به سؤال ششم، با توجه به جدول ۲ پراستنادترین نویسنده، باری بوزان با ۴۹ استناد، و پراستنادترین مترجم، علیرضا طیب با ۴۷ استناد است. مابقی افراد در جدول شماره ۲ به ترتیب ارائه شده است:

جدول (۲): پراستنادترین نویسندگان و مترجمان منابع فارسی

ردیف	پدیدآور	تعداد	مترجمان	تعداد
۱	بوزان، باری	۴۹	طیب، علیرضا	۴۷
۲	افتخاری، اصغر	۳۶	معاونت پژوهشی دانشکده امام باقرع	۱۷
۳	خمینی، روح‌الله	۳۲	دهقانی فیروزآبادی، سید جلال	۱۴
۴	خامنه‌ای، سید علی	۲۰	مشیرزاده، حمیرا	۱۱
۵	دهقانی فیروزآبادی، سید جلال	۲۰	بشیریه، حسین	۱۰
۶	میرمحمدی، مهدی	۲۰	ثلاثی، محسن	۸
۷	نصری، قدیر	۱۷	پژوهشکده مطالعات راهبردی	۸

همچنین، پراستنادترین نویسنده در میان منابع لاتین *Barry Buzan* با ۱۴ استناد است. نویسندگان دیگر در جدول ۳ ارائه شده است:

جدول (۳): پراستنادترین نویسندگان منابع لاتین

ردیف	پدیدآور	تعداد استناد
۱	Buzan, Barry	۱۴
۲	Nye, Joseph S	۱۳
۳	Wendt, Alexander	۱۱
۴	Mearsheimer, John	۱۰
۵	Katzman, Kenneth	۱۰
۶	Walt, Stephen M	۹
۷	Waltz, Kenneth N	۹

سؤال هفتم: پراستنادترین منابع کدام‌اند؟

پراستنادترین منابع در استنادات موجود، همان‌طور که در جدول ۴ نشان داده شده است، در بین منابع فارسی، بیانات و پیام‌های رهبر کبیر انقلاب اسلامی در «صحیفه امام خمینی» با ۱۷ استناد، بیش از همه مورد توجه و استفاده قرار گرفته است. سایر منابع نیز در جدول ۴ آمده است:

جدول (۴): پراستنادترین کتب فارسی

ردیف	عنوان کتاب	تعداد
۱	صحیفه نور/ امام خمینی (ره)	۱۷
۲	مردم، دولت و هراس/ باری بوزان	۱۶
۳	چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت/ باری بوزان و دیگران	۱۴
۴	چهره متغیر امنیت ملی/ رابرت مندل	۱۱
۵	امنیت بین‌الملل/ مایکل شیپان	۸
۶	عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ/ مانوئل کاستلز	۶
۷	مطالعات امنیتی نوین/ تریف، تری و دیگران	۶

در بین کتب لاتین نیز بر اساس جدول ۵، سه عنوان کتاب ذیل، هر یک ۴ استناد دریافت کرده‌اند.

جدول (۵): پراستنادترین کتب لاتین

ردیف	عنوان	تعداد
۱	<i>Dutch Intelligence: Toward a Qualitative Framework for Analysis</i> \ <i>De Valk, Giliam</i>	۴
۲	<i>People, State and Fear: An Agenda for International Security Studies</i> \ <i>Buzan, Barry</i>	۴
۳	<i>Theory of International Politics</i> \ <i>Waltz, Kenneth</i>	۴

سؤال هشتم: پراستنادترین مجلات کدام‌اند؟

در بین نشریات فارسی، نشریه «مطالعات راهبردی» با ۷۰ استناد، بیشترین مراجعه نویسندگان را به خود اختصاص داده است. همچنین نشریه اطلاعات سیاسی - اقتصادی و مجله راهبرد (با ۲۱ استناد) جزو نشریات پراستناد بوده‌اند. مابقی نشریات در جدول ۶ به تفصیل نمایش داده شده است.

جدول (۶): پراستنادترین نشریات در مقالات مورد بررسی

ردیف	عنوان نشریه	تعداد
۱	مطالعات راهبردی	۷۰
۲	اطلاعات سیاسی - اقتصادی	۲۱
۳	راهبرد	۲۱
۴	علوم سیاسی	۱۴
۵	سیاست	۱۴
۶	سیاست خارجی	۱۴

در بین نشریات لاتین نیز مجله "*Foreign Affairs*" با ۲۶ استناد بیشترین استناد را در بین نشریات لاتین داشته است. سایر نشریات به تفصیل در جدول ۷ نمایش داده شده است.

جدول (۷): پراستنادترین نشریات لاتین در مقالات مورد بررسی

ردیف	عنوان نشریه	تعداد
۱	<i>Foreign Affairs</i>	۲۶
۲	<i>Congressional Research Service, CRS</i>	۲۵
۳	<i>Foreign Policy</i>	۲۱
۴	<i>International Intelligence and Counter intelligence</i>	۲۰
۵	<i>washington Quarterly</i>	۱۹
۶	<i>Congressional research service</i>	۱۷
۷	<i>Intelligence and National Security</i>	۱۶

سؤال نهم: نیمه عمر منابع اطلاعاتی چقدر است؟

منظور از نیمه عمر، محاسبه میزان زمانی است که تعداد استنادهای صورت گرفته به یک منبع اطلاعاتی به نصف برسد. بنابراین، هرچه نیمه عمر منابع اطلاعاتی بالاتر باشد، نشان از ماندگاری و تأثیرگذاری بیشتر این منبع در حوزه موضوعی خود است. به منظور محاسبه نیمه عمر منابع اطلاعاتی، از تاریخ نشر و الگوی کومار بهره جویی شد. بدین منظور، تمام سال های نشر منابع اطلاعاتی را اعم از قمری و میلادی به شمسی تبدیل و مرتب کرده، سپس به تعیین میانگین نیمه عمر منابع اطلاعاتی به تفکیک زبان منابع مورد استناد مبادرت شد. نتایج نشان داد نیمه عمر منابع اطلاعاتی فارسی و عربی مورد استناد در این مجله ۹ سال و ۱۰ ماه است. همچنین، نیمه عمر منابع اطلاعاتی لاتین مورد استناد در این مجله نیز ۸ سال و ۱۱ ماه است.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر بر آن بود که با استفاده از روش تحلیل استنادی، مقاله‌های منتشرشده در شماره‌های ۴۶ تا ۶۲ فصلنامه مطالعات راهبردی را مورد بررسی قرار دهد. نتایج نشان داد در مجموع ۱۲۳ مقاله چاپ شده شماره‌های فوق، از ۴۰۲۳ منبع استفاده شده که میانگین استناد برای هر مقاله ۳۲/۷۰، و برای هر شماره ۲۳۶/۶۴ استناد است (شماره ۵۸ با میانگین ۴۴/۱۴ استناد، بیشترین و شماره ۴۹ با میانگین ۱۵/۸۵ استناد کمترین) که میانگین متوسط به پایین است و نشان می‌دهد نویسندگان مقالات می‌بایست در خصوص استناددهی به منابع معتبر اهتمام بیشتری داشته باشند و مقالات خود را با توجه به پیشینه‌های مدون علمی تدوین نمایند. گرچه میانگین استناد در برخی از پژوهش‌هایی که قبلاً در حوزه‌های مختلف انجام شده بود، کمتر از مقدار فوق است (زراعت‌کار و عالیشان کرمی، ۱۳۹۲؛ زارعی و صدیقی، ۱۳۹۲؛ آقامحمدی و بصیرنیا، ۱۳۹۳؛ ازما و آسوگوا، ۲۰۱۴). نتایج نشان می‌دهد در میان نویسندگان مقالات، تمایل به کار گروهی کم‌رنگ بوده است، چراکه کمتر از یک‌سوم مقالات به صورت گروهی تدوین و انتشار یافته است (۲۷٪ مقالات منتشرشده)، اما از لحاظ جنسیت، ۸۹/۵٪ نویسندگان مقالات را مرد تشکیل می‌دهند. بدین لحاظ مشارکت کمتر نویسندگان زن در تألیف مقالات نیاز به بررسی‌های بیشتر دارد.

بررسی محمل‌های اطلاعاتی نشان می‌دهد کتاب‌ها و مجموعه مقالات در بین منابع اطلاعاتی با ۵۲/۱۹٪، بالاترین استناد را به خود اختصاص داده‌اند. پس از آن مجلات با ۳۰/۴۲٪ در رده دوم قرار گرفتند، انتظار می‌رفت با توجه به اینکه مجلات حاوی تازه‌ترین مقالات علمی و تحقیقی هستند و اهمیت بسیار زیادی برای پژوهش‌گران دارند (محسنی، ۱۳۸۵: ۵۴)، میانگین استناد به مجلات بیشتر از کتاب‌ها باشد که نتایج تحقیق این مسئله را ثابت نمی‌کند. به نظر می‌رسد عدم دسترسی نویسندگان مقالات به مجلات روزآمد و رایگان، عدم آگاهی آنان از وجود نشریه‌های مرتبط به موضوعات تألیفی و ناتوانی آنان در جستجوی مقالات تخصصی (و نه محتوای کم‌اهمیت) از طریق اینترنت و مسائلی از این قبیل باعث گرایش بیشتر محققان به کتاب بوده است. از لحاظ زبان، ۵۳/۴۱٪ استنادات به منابع انگلیسی و ۴۶/۵۸٪ ارجاعات به منابع

فارسی و عربی بوده است. نتیجه تحقیق حاکی از استفاده مطلوب پژوهش‌گران از منابع لاتین است، اما با توجه به درصد بالای (۱۹/۶۸٪) استفاده از سایت‌های اینترنتی و پایگاه‌های خبری (و نه پایگاه‌های اطلاعاتی و علمی)، محققان می‌بایست با شرکت در کارگاه‌های تخصصی از مهارت روش‌مند شناسایی مقالات علمی و پایگاه‌های علمی معتبر برخوردار شوند.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند اغلب شماره‌های مجله (به غیر از شماره ۴۶) از خوداستنادی برخوردارند و بررسی شماره‌های مختلف مجله بیانگر این است که خوداستنادی در شماره‌های مختلف مجله از روند متفاوتی برخوردار است، به طوری که شماره ۵۱ با ۹ مورد، بیشترین و شماره‌های ۵۴ (۸ مورد)، ۵۶ (۷ مورد)، ۵۷ (۶ مورد) و ۴۷ (۶ مورد) در رده‌های بعدی قرار گرفتند. خوداستنادی ارجاع به یکی از آثار قبلی در یک مدرک جدید است، یعنی اینکه نویسنده در جدیدترین اثرش به اثر یا آثار قبلی خویش استناد کند (کوشا و طباطبایی، ۱۳۸۸).

یافته‌های پژوهش در رابطه با پراستنادترین نویسندگان و مترجمان نشان می‌دهد آثار و نوشته‌های باری بوزان، بیش از همه مورد توجه و استفاده نویسندگان مقاله بوده و بالاترین میزان استناد هم در میان منابع لاتین و هم در میان منابع فارسی را به خود اختصاص داده است (۴۹ استناد در منابع فارسی و ۱۴ استناد در منابع لاتین) و در بین مترجمین، علیرضا طیب با ۴۷ استناد، در صدر قرار گرفته است. در بین بیشترین منابع فارسی استنادشده، سخنرانی‌ها و رهنمودهای امام خمینی (ره) که در کتاب صحیفه نور گردآوری شده است، بیش از همه مورد استناد و استفاده قرار گرفته است (۱۷ مورد). در بحث پراستنادترین مجله، فصلنامه «مطالعات راهبردی» با ۷۰ استناد، «اطلاعات سیاسی و اقتصادی» (۲۱ استناد) و «راهبرد» (۲۱ استناد) جزو نشریات پراستناد بوده‌اند. کسب رتبه اول در میان مجلات مورد استفاده و استناد بالا به مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی نشان می‌دهد، این نشریه به خوبی توانسته است جایگاه خوبی در راستای هدف نهایی خود که گسترش مطالعات در خصوص مباحث راهبردی است، در میان اهل علم و پژوهش پیدا نموده و به نحو مطلوبی توجه اساتید و پژوهش‌گران را به خود جلب نماید.

یافته‌های پژوهش در رابطه با نیمه عمر منابع مورد استناد حاکی از آن است که روزآمدی و قوام منابع فارسی با یک سال تفاوت، تقریباً به یک اندازه بوده است. دریافت منابع روزآمد نیازمند صرف هزینه، برخورداری از مهارت‌های جستجو و آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی مرتبط می‌باشد. بنابراین، مسئولین امر باید در این زمینه اقدام به تهیه و خرید از بانک‌های اطلاعاتی روزآمد کنند تا محققان و پژوهش‌گران بتوانند با روزآمدترین مباحث و مسائل حوزه مربوطه آشنایی داشته باشند و بهره کافی را از آنها ببرند.

منابع

- اخوتی، مریم و اعظم بذرافشان و ملیحه سادات بذرافشان و رضا ملک‌پور افشار (۱۳۹۳): «تحلیل استنادی ده سال تولیدات علمی دانشکده دندانپزشکی کرمان»، *پی‌اورد سلامت*، سال هشتم، ش ۱، صص ۱-۱۲.
- آقامحمدی، جواد و غلامرضا بصیرنیا (۱۳۹۳): «تحلیل استنادی مقالات نشریه مهندسی فرهنگی منتشرشده بین سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۲»، *مهندسی فرهنگی*، سال نهم، ش ۷۹، صص ۴۵-۶۱.
- پاکدامن، نشانه و سیده فهیمه علوی (۱۳۸۹): «تحلیل استنادی مقالات فصلنامه تحقیق در علوم و مهندسی نفت (سال‌های ۸۰-۸۶)»، *دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، شماره ۸، صص ۴۹-۶۰.
- تیمورخانی، افسانه (۱۳۸۱): «تحلیل استنادی مقالات تألیفی فصلنامه کتاب»، *فصلنامه کتاب*، ش ۵۱، صص ۳۲-۴۵.
- چاوشی نجف‌آبادی، زهرا و احمد شعبانی (۱۳۸۸): «بررسی مفاهیم، تعاریف و کارکردهای تحلیل استنادی در حوزه علم‌سنجی». *دانش‌شناسی*، سال دوم، ش ۴، صص ۱۵-۲۴.
- حری، عباس (سرپرستار) (۱۳۸۱): *دائرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی*، جلد اول، تهران، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- حقیقی، محمود (۱۳۸۱): «کاربرد استناد در نگارش‌های علمی». *روانشناسی و علوم تربیتی*، ش ۶۵، صص ۲۱۵-۲۳۲.
- ریاحی‌نیا، نصرت و شکوه نوایی‌نژاد (۱۳۹۰): «تحلیل محتوایی و استنادی مقالات فصلنامه تحقیقات زنان»، *تحقیقات زنان (مجله مطالعات زنان)*، ش ۵ (۱)، صص ۹۹-۱۱۱.
- زارعی، عیسی و زینب صدیقی (۱۳۹۲): «تحلیل استنادی مقالات فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی (شماره ۳۴-۱۳) منتشرشده بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲»، *مطالعات انقلاب اسلامی*، سال دهم، ش ۳۵، صص ۱۹۳-۲۱۰.
- زراعتکار، کیمیا و نادر عالی‌شان کرمی (۱۳۹۲): «تحلیل استنادی و محتوایی مجله پزشکی هرمزگان ۱۳۸۹-۱۳۸۵»، *مجله پزشکی هرمزگان*، دوره ۱۷، ش ۱، صص ۵۳-۶۰.
- سلطانی، پوری و فروردین راستین (۱۳۸۱): *دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، تهران: فرهنگ معاصر، ج دوم.

- سلطانی، شیفته (۱۳۷۷)؛ «آشنایی با مجلات کتابداری ایران». *فصلنامه کتاب*، ش ۳۳، صص ۶۵-۸۷
- عصاره، فریده (۱۳۷۷)؛ «تحلیل استنادی»، *فصلنامه کتاب*، ش ۹ (۳ و ۴)، صص ۳۴-۴۸.
- علی گل، مهدی و علیرضا امان‌اللهی و علی‌اصغر فرشاد (۱۳۹۰)؛ «تحلیل استنادی و کمی مقالات فصلنامه علمی- پژوهشی سلامت کار ایران، دانشگاه علوم پزشکی تهران»، *سلامت کار ایران*، ش ۲۱، صص ۵-۱۳.
- فروزانی، نوشین (۱۳۸۲)؛ «تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته مهندسی معدن دانشکده فنی دانشگاه تهران از سال ۱۳۷۰-۱۳۷۹»، *کتابداری*، ش ۴۰، صص ۱۰۳-۱۲۲
- کریمی، رضا و راضیه سلیمانی (۱۳۸۷)؛ «تحلیل استنادی فصلنامه علوم حدیث (از شماره ۲۵ تا شماره ۴۶)»، *علوم حدیث*، ش ۴۹ و ۵۰، صص ۴۰۰-۴۲۲.
- کوشا، کیوان و یوسف طباطبایی (۱۳۸۸)؛ «خوداستنادی و کاربرد آن در مطالعات علم‌سنجی»، *رهیافت*، ش ۴۴، صص ۲۵-۲۹.
- متقی دادگر، امیر و رضا کریمی و جعفر عبدالله عموقین (۱۳۸۸)؛ «تحلیل استنادی مقالات ۳۰ شماره از فصلنامه پژوهش‌های فلسفی کلامی منتشره بین سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۷»، *پژوهش‌های فلسفی-کلامی*، ش ۴۱، صص ۲۸۷-۳۱۵.
- محسنی، حمید (۱۳۸۵)؛ *مدیریت مجلات*، ویرایش دوم، تهران: کتابدار، ۱۳۸۵.
- محمدی استانی، مرتضی و داود اصغریور مهربانی (۱۳۹۰)؛ «تحلیل استنادی مقالات فصلنامه روش‌شناسی علوم انسانی»، *روش‌شناسی علوم انسانی (حوزه و دانشگاه)*، ش ۶۸، صص ۱۶۹-۱۹۰.
- مقصودی، مجتبی و رضا دوستدار (۱۳۹۲)؛ «تحلیل توصیفی و استنادی مقالات پژوهشنامه علوم سیاسی»، *پژوهشنامه علوم سیاسی*، دوره ۹، ش ۱، صص ۳۳-۶۰.
- نوردن، ریچارد فان (۱۳۹۲)؛ «وفور سنج‌ها»، ترجمه کیوان فیض‌اللهی. *مهرنامه*، ش ۳۴، صص ۳۲۶-۳۲۸
- همایی، بهروز و راضیه سلیمانی و ابراهیم افشار (۱۳۹۰)؛ «تحلیل استنادی مقالات فصلنامه علمی- پژوهشی معرفت فلسفی (شماره‌های ۱-۳۰)»، *دوفصلنامه پژوهش*، ش ۵، صص ۱۷۵-۱۹۴.

- Baker, Donald R. (1990); "Citation Analysis: A Methodological Review", *Social Work Research and Abstracts*, V. 26, Issue 3, P. 3-10
- Crawford, G. A. (2013); "A Citation Analysis of the Classical Philology Literature: Implications for Collection Development", *Evidence Based Library and Information Practice*, 8(2), 214-224.
- Ezema, I. J. & Asogwa, B. E. (2014); "Citation Analysis and Authorship Patterns of Two Linguistics Journals", *Portal: Libraries and the Academy*, 14 (1), 67-85.
- Garfield, F. (1972); "Citation Analysis as a Tool in Journal Evaluation", *Science*, (178): 471-479.
- Kushkowski, Jeffrey D; Parsons, Kathy A and Wiese, William H. (2003); Master's and Doctoral Thesis Citations: Analysis and Trend of a Longitudinal Study, *Libraries and the Academy*, Vol. 3, N.3, p.459-470

- Lancaster, F. W. (1991); *Bibliometric Methods in Assessing productivity and Impact of Research*. Bangalore: Sarada Ranganathan Endowment for Library Science.
- Singh, N. K., Sharma, J. & Kaur, N. (2011); "Citation analysis of Journal of Documentation", *Weblog*, 8 (1).
- Tonta, Yasar and Al, Umut (2004); "Scatter and Obsolescence of Journal Cited in Dissertation of Librarianship: The Case of Hacettepe University", [online], Available at: <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~umutal/publications/1&isr.pdf>